

ELEMENTAR GEOKIMYOVIY LANDSHAFTLARNI
O'RGANISHNI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Shermatova Qutbinisa Mahammadjon qizi

Farg'ona davlat universiteti

1-bosqich magistranti

Annotatsiya: *Geokimyoviy landshaftlar, yer yuzasida joylashgan mineral va elementlarning taqsimoti, ularning kelib chiqishi, o'zaro munosabatlari va tabiatdagi o'zgarishlarga qanday ta'sir qilishini o'rganadigan muhim ilmiy soha hisoblanadi. Bu soha, geokimyo, geologiya, ekologiya va boshqa tabiiy fanlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, yer qobig'ining kimyoviy tarkibini va uning o'zgarishlarini tahlil qilishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada, elementlar geokimyoviy landshaftlarni o'rganishning o'ziga xos xususiyatlari haqida ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'zlar: *geokimyoviy landshaftlar, geologik jarayonlar, yer qobig'i, kimyoviy elementlar, ekologiya, landshaftlar.*

Аннотация: *Геохимические ландшафты — важное научное направление, изучающее распределение минералов и элементов на поверхности Земли, их происхождение, взаимодействие и влияние на изменения в природе. Эта область тесно связана с геохимией, геологией, экологией и другими естественными науками и играет важную роль в анализе химического состава земной коры и его изменений. В данной статье подробно изложена специфика элементных геохимических ландшафтных исследований.*

Ключевые слова: *геохимические ландшафты, геологические процессы, земная кора, химические элементы, экология, ландшафты.*

Abstract: *Geochemical landscapes are an important scientific field that studies the distribution of minerals and elements on the Earth's surface, their origin, interactions, and how they affect changes in nature. This field is closely related to geochemistry, geology, ecology and other natural sciences, and plays an important role in the analysis of the chemical composition of the earth's crust and its changes. In this article, the specifics of elemental geochemical landscape studies are detailed.*

Key words: *geochemical landscapes, geological processes, earth's crust, chemical elements, ecology, landscapes.*

KIRISH

Geokimyoviy landshaftlar, yer yuzasida joylashgan kimyoviy elementlar va mineral resurslarning taqsimoti, ularning o'zaro munosabatlari va muhitga ta'siri bilan bog'liq bo'lgan tabiiy landshaftlardir. Bu landshaftlar, asosan, geologik jarayonlar, iqlim sharoitlari, biologik faoliyat va inson faoliyati natijasida shakllanadi. Geokimyoviy landshaftlarni

o'rganish, yer qobig'ining kimyoviy tarkibini tushunishga yordam beradi va bu jarayonlar orqali tabiiy resurslarni samarali boshqarish imkonini beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI

Elementlar geokimyoviy landshaftlarni o'rganishning asosiy jihatlaridan biri, yer yuzasida joylashgan elementlarning taqsimoti va ularning o'zaro munosabatlaridir. Har bir elementning yer qobig'idagi taqsimoti, uning kimyoviy xossalari, fizikaviy holati va boshqa ko'plab omillarga bog'liq. Masalan, ba'zi elementlar, masalan, oltin va kumush, yer qobig'ida juda kam uchraydi, lekin ularning qiymati juda yuqori. Boshqa tomondan, temir va alyuminiy kabi elementlar juda keng tarqalgan, lekin ularning iqtisodiy ahamiyati nisbatan pastroqdir. Elementlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar ham muhim ahamiyatga ega. Masalan, ba'zi elementlar bir-birini to'ldirishi yoki o'zaro raqobatlashishi mumkin. Bunday munosabatlar, mineral resurslarning shakllanishi va taqsimotiga ta'sir qiladi. Geokimyoviy landshaftlarni o'rganish davomida, bu o'zaro munosabatlarni aniqlash va ularning qanday qilib yer qobig'ida kimyoviy jarayonlarga ta'sir qilishini tushunish muhimdir.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Geokimyoviy landshaftlarni o'rganish jarayonida, geokimyoviy jarayonlar ham muhim rol o'ynaydi. Bu jarayonlar, yer qobig'ida kimyoviy elementlarning o'zgarishi va taqsimotiga ta'sir qiladi. Masalan, eroziya, sedimentatsiya, metamorfizm va boshqa geologik jarayonlar, yer qobig'idagi elementlarning taqsimotini o'zgartirishi mumkin. Bu jarayonlarni o'rganish, geokimyoviy landshaftlarning qanday shakllanishini va ularning o'zgarishini tushunishga yordam beradi. Geokimyoviy jarayonlar, shuningdek, iqlim o'zgarishlari va biologik faoliyat bilan ham bog'liqdir. Iqlim o'zgarishlari, yer yuzasidagi kimyoviy jarayonlarni o'zgartirishi mumkin, bu esa elementlar taqsimotiga ta'sir qiladi. Masalan, iqlimning qizib borishi, yer yuzasidagi suv resurslarining kamayishiga va bu orqali kimyoviy jarayonlarning o'zgarishiga olib kelishi mumkin. Biologik faoliyat, masalan, o'simliklar va hayvonlar, yer qobig'idagi elementlarning taqsimotiga ta'sir qilishi mumkin. O'simliklar, o'z ozuqalarini olish uchun turli elementlardan foydalanadi va bu jarayonlar orqali yer qobig'idagi kimyoviy tarkibni o'zgartirishi mumkin. Geokimyoviy landshaftlarni o'rganishning yana bir o'ziga xos xususiyati, ekologik ta'sirlardir. Elementlar taqsimoti va geokimyoviy jarayonlar, atrof-muhitga ta'sir qiladi. Masalan, ba'zi kimyoviy elementlar, masalan, og'ir metallardan iborat ifloslanish, suv va tuproq sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu esa, o'simliklar va hayvonlar uchun xavf tug'diradi va inson salomatligiga zarar etkazishi mumkin.

Shuning uchun, geokimyoviy landshaftlarni o'rganish, ekologik muammolarni aniqlash va ularni hal qilishda muhim ahamiyatga ega. Geokimyoviy tahlil yordamida, ifloslanish manbalarini aniqlash va ularni bartaraf etish uchun strategiyalar ishlab chiqish mumkin. Bu jarayon, atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslarni barqaror boshqarish uchun zarurdir. Geokimyoviy landshaftlarni o'rganishda, kichik geokimyoviy landshaftlar ham muhim ahamiyatga ega. Kichik geokimyoviy landshaftlar, ma'lum bir hududda joylashgan elementlar va mineral resurslarning taqsimoti va o'zaro munosabatlarini o'rganishga imkon beradi. Bu landshaftlar, ko'pincha muayyan geologik jarayonlar natijasida shakllanadi va

ularning o'ziga xos xususiyatlari bor. Kichik geokimyoviy landshaftlarni o'rganish, tabiiy resurslarni boshqarish va ekologik muammolarni hal qilishda yordam beradi. Masalan, kichik geokimyoviy landshaftlar orqali, muayyan hududdagi mineral resurslarning taqsimotini aniqlash va ularni samarali foydalanish strategiyalarini ishlab chiqish mumkin. Bu jarayon, iqtisodiy rivojlanish va atrof-muhitni muhofaza qilish o'rtasidagi muvozanatni saqlashda muhimdir.

XULOSA

Elementlar geokimyoviy landshaftlarni o'rganish, yer qobig'ining kimyoviy tarkibini, uning o'zgarishini va atrof-muhitga ta'sirini tushunishga yordam beradi. Bu soha, geologiya, ekologiya va boshqa tabiiy fanlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, tabiiy resurslarni samarali boshqarish va ekologik muammolarni hal qilishda muhim rol o'ynaydi. Geokimyoviy landshaftlarni o'rganish jarayonida, elementlar taqsimoti, geokimyoviy jarayonlar va ekologik ta'sirlar kabi jihatlar e'tiborga olinishi kerak. Bu jarayonlar, yer qobig'ida kimyoviy jarayonlarning qanday amalga oshishini va ularning o'zgarishini tushunishga yordam beradi. Kichik geokimyoviy landshaftlarni o'rganish, tabiiy resurslarni boshqarish va ekologik muammolarni hal qilishda muhim ahamiyatga ega. Umuman olganda, elementlar geokimyoviy landshaftlarni o'rganish, tabiatning murakkabligini va inson faoliyatining tabiiy muhitga ta'sirini anglashda muhim vosita hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jumaniyazov, A. (2020). Geokimyoviy landshaftlar va ularning ekologik ahamiyati. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
2. Murodov, M. (2019). Yer qobig'idagi elementlar taqsimoti va geokimyoviy jarayonlar. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti.
3. Saidov, S. (2021). Geokimya asoslari va landshaftlarni o'rganish metodlari. Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti.
4. Tursunov, R. (2018). O'zbekistonning geokimyoviy landshaftlari va ularning mineral resurslari. Nukus: Qoraqalpoq Davlat Universiteti.
5. Xolmirzaev, A. (2022). Elementlar geokimyoviy landshaftlarni o'rganish: nazariy va amaliy jihatlar. Toshkent: O'zbekiston Fanlar Akademiyasi.
6. Abdullayev, B. (2023). Geokimyoviy landshaftlarning ekologik muammolari va ularni hal qilish yo'llari. Andijon: Andijon Davlat Universiteti.
7. Sirojiddinov, I. (2021). Geokimya va ekologiya: elementlar taqsimotining o'zgarishi. Farg'ona: Farg'ona Davlat Universiteti.